

1. *Okos Kati*. Tréfa, típuszáma: AaTh 1383, típuscíme: „Az együgyű asszony nem ismeri meg önmagát”. (A mesét férfi hőssel Fazekas Zakariásné józseffalvi születésű mesemondó is elmondta; ld. 5. meséjét és annak jegyzeteit). A mese kitűnő példa a szájhagyomány hosszú időn keresztül való fennmaradására. Sebestyén Ádámtól tudjuk, hogy a dévai „csángók” nemrégiben ünnepelték áttelepülésük századik évfordulóját, s ezt a mesét Ilus néni ma is meséli, pedig még hihetően nagyszülei vagy szülei hozták magukkal Andrásfalváról. Meséje abban különbözik a számontartott 13 magyar változattól — köztük a Gáspár S. Antalné meséjétől is —, hogy valamennyi az ostoba asszonyról szóló tréfák, epizódok láncolatának egy darabja, Zsók Jánosné pedig önálló meseként mondta el. A mese egész Európában, sőt Észak-Amerikában is ismert.

2. *A ködmönke*. „Kelemenke ködmönkéje” (AaTh 1450) kétféle formában ismert a magyarban: vagy úgy, ahogyan Zsók Jánosné elmondta — ennek változatait jórészt a Székelyföldön jegyezték fel —, vagy ahhoz hasonló formában, ahogyan Fábián Ágostonné (138. meséje), Kovács Péter (27. meséje) és Erős Jákobné (1. meséje) elmondta. Az egyszerű formának, amilyen a Zsók Jánosné is, mindössze 5 változatát ismerjük, az AaTh 1384 és különböző rátótiadákkal kombinált összetétel az egész magyar nyelvterületről 19 változatban ismert (idetartozik voltaképpen még egy 20-ik némiképp romlott változat is (A meséhez ld. még a gyűjteményünkben közölt fenti három változat jegyzeteit is.). Zsóknénak ez a meséje is a székely — bukovinai székely szájhagyományba tartozik.

3. *Mikor az Úr Jézus Szént Péterrel a földön járt*. A bukovinai székelyek között oly népszerű legendamese egy újabb változata. Típuszáma: MNK 750B III*, típuscíme: „Krisztus megszorítja a szegény asszony vásznát”. A mesét vö. Fábián Ágostonné 167, Kovács Péter 41. és Fazekas Zsakariásné 13b. meséjével és azok jegyzeteivel.

4. *Egy idős legén*. Népi vicc, mely kiválóan tükrözi mind a székely szokásrendet, gondolkodást, mind Zsók Jánosné jó előadóképességét. A vicc, ez a rövid, frappáns, csattanó nélkül elképzelhetetlen műfaj, kivülesik a népmese és a nemzetközi népmesekatalógus gyűjtőkörén. Jellegzetes vonásainak megállapításával és rendszerbefoglalásával magyar vonatkozásban Katona Imre foglalkozik (K. I. *Mi a különbség?* Közéleti vicceinkről. Bp. 1980. Gyorsuló idő). Az idetartozó kis történetek óriási száma miatt a népmesekatalógushoz hasonló vicckatalógust talán majd számítógépes eljárással fogja egyszer valaki elkészíteni. Mivel jelenleg még ilyenrel nem rendelkezünk, a jóízű kis történet mását se ismerjük.

5. *Az Uristen megörzi*. Két tréfás, tanulságos legendamese Péter póruljárásáról, mikor Isten szeretett volna lenni. Az elsőben két legendamesét kapcsol össze a szájhagyomány: MNK 770 XVII* la—AaTh 774K („A légy teremtese” — „Szent Pétert megszúrják a méhek”). „A légy teremtése”-nek a Magyar Népmesekatalógus 4 változatát tartja számon a magyar nyelvterület keleti feléből (A készülő magyar eredetmonda katalógusban ennél jóval több van). A „Szent Pétert megszúrják a méhek” — típusnak 7 változatát sorolja fel a magyar legendamesék katalógusa a magyar nyelvterület nyugati és középső feléből. A két kis mese összekapcsolásával nem találkoztunk eddig. A második mese a „Szent Péter Isten szeretne lenni (tehenet őriz)” (AaTh 774D) az egész magyar nyelvterületről 14 változatban ismert, de nyugodtan általánosan ismertnek tekinthető. A legendamesék Nyugat- és Közép-Európában ismertek.

6. *A selypítő lányok*. 11 változatban számontartott leányoktató mese. Ehhez járul még Fábián Ágostonné sorszám nélkül közölt meséje (2. köt. 454 p.), melyet kis tanítványának, Mátyás Rózsikának is megtanított (9. mese). A mesét Rózsika édesanyja is ismeri, Andrásfalván tehát ismert lehetett. Típuszáma: AaTh 1457, típuscíme: „A három selyp leány”. Zsók Jánosné változatának érdekessége, hogy Jókai változata származékának tűnik. Fel kell tételeznünk, hogy Jókai Mór: *A magyar nép élce szép hegedűszóban* című népkönyvvé lett anekdóta- és adomagyűjteménye, mely 1856-tól kezdve 11 nagypéldányszámú kiadásban is megjelent, eljutott a bukovinai székely falukba is, s nem egy története ott a szóbeliség részévé vált. A mese — ki-

sebb eltérésekkel — az egész magyar nyelvterületen ismert. Ugyanezen a típusszámon 5, illetve 4 változatát Honti és Berze Nagy is számon tartja katalógusában. A nemzetközi népmesekatalógus Európa csaknem valamennyi népétől ismer változatokat, sőt ezen túlmenően Japánból és Spanyol—Amerikából is.

7. *A lipován*. Egy másik leányoktató mese. Típuszáma: MNK 1430C*. típuscíme: „Szilvát szeméért!” Egyetlen magyar változatát ismerjük Penavin Olga *Jugoszláviai magyar népmesék* c. gyűjteménye 1. kötetéből Horgosról az egykori Bácskából. (UMNGY XVI. 431. p. 119. sz.). Nemzetközi változatáról nem tudunk, de hasonló jellegű mesét többet is számon tart a nemzetközi népmesekatalógus a „Háztűznéző” c. fejeztben (AaTh 1450—1474).

Sajnálattal zárjuk le ennek a hatalmas gyűjteménynek a jegyzeteit abban a biztos tudatban, hogy a kifogyhatatlan tudású, ízes beszédű bukovinai születésű, származású székely mesemondók akár egy könyvtárat is meg tudnának tölteni meséikkel.